

ELŐFIZETÉSI ÁR:
Egész évre. . . 6 korona.
Egyes szám ára 6 fillér.

MEGJELENIK HETENKÉNT EGYSZER:
pénteken és minden törvény-
hatósági bizottsági közgyűlést
követő napon.

A VÁROS

SZERKESZTŐSÉG ÉS KIADÓHIVATAL
Városi könyvnyomda-vállalat
Irodájában.

Ide küldendők a kéziratok és
előfizetési díjak.

KÖZIGAZGATÁSI, KÖZMŰVELŐDÉSI ÉS KÖZGAZDASÁGI HETILAP.

Főszerkesztő: **VECSEY IMRE.** * Felelős szerkesztő: **KONCZ ÁKOS.**

Kiadótulajdonos: **A VÁROSI KÖNYVNYOMDA-VÁLLALAT.**

A közigazgatás egyszerűsítése.

Az állami tisztviselők országos egyesületének a közigazgatás egyszerűsítése érdekében megindított akciójáról s arról az előadói tervezetről, melyet az egyesület főtitkára, Detre László dr. készített, a kérdés nagy fontosságánál fogva szükségesnek véljük az érdekes tervezet bővebb ismertetését is.

A közigazgatás egyszerűsítésének és javításának egyik legfőbb eszköze a tervezet szerint a tisztviselői kar javítása. Minél alkalmasabb a közigazgatási tisztviselő hivatásának betöltésére, annál jobb a munkája: a közigazgatás. Ez elemi igazság. A tisztviselői kar javításának legjobb módja pedig: a tisztviselők helyes megválogatása. A helyes kiválasztás érdekében szükséges a protekció kiküszöbölése és a kvalifikáció fokozása. A protekció megszüntetésére a tervezet több eszközt ajánl; így javasolja a pályázati eljárás mellőzését és az automatikus előléptetést, rangsorozat szerint. Főképen egész szigorúan meg lehetne és meg kellene tartani a rangsor szerint való előléptetést olyan esetben, mikor a tisztviselő az előléptetés után is ugyanazt a munkát végzi, mint előbb. Ajánlja a tervezet a miniszteriumok újjászervezését oly módon, hogy a miniszteriumban a fogalmazási szakban csak államtitkárokat és miniszteri tanácsosokat alkalmazzanak, kisebb rangú fogalmazási tisztviselőket pedig ne; a vidékről a helyi közigazgatásban dus tapasztalatokat szerzett tisztviselők közül minél többet kellene berendelni középponti szolgálatra s a miniszteriumba ne juthasson senki, aki a vidéken hosszas gyakorlat utján tapasztalatokat nem szerzett. Most a miniszteriumokban fiatal, az életet és a viszonyokat nem ismerő emberek készítik elő az ügyek elintézését és így munkájuk természetesen többszörös felülvizsgálatra szorul s nagy idővesztéséget okoz. A képesítést fokozni kellene oly módon, hogy a közigazgatási pályán a fogalmazási szakban ugy a jogi, mint az államtudományi államvizsgálatot meg kellene követelni s végre kellene hajtani az 1883-iki minősítési törvénynek a közigazgatási gyakorlati vizsgálatról szóló rendelkezését. Hogy a tisztviselői karba a kiegészítés alkalmával mindig minél jobb elemek kerüljenek; a közszolgálatba való fölvételért folyamodók közül azok birjanak föltétlen elsőbbségi joggal, akik magasabb elméleti képesítéssel birnak. Mivel pedig a kezelő-személyzetnek is kell bizonyos fogalmazási munkát végeznie: a kezelő-tisztviselők képesítését is szigorítani kellene egy új államvizsgálattal s akik a kezelési államvizsgálatot sikerrel leteszik, azoknak jobb előmenetelt kellene biztosítani, egész a VIII. fizetési osztályig.

A közigazgatás egyszerűsítésének jó eszköze volna a személyes felelősség kiterjesztése és szorosabbá tétele is. E célból a középponti hatóságok ügykörét meg kell szorítani. Szinte érthetetlen, hogy a középponti hatóságok miért

tartják fönn a maguk részére a végső döntést az igen apró ügyekben is. A középponti hatóságnak csak az irányítás, vezetés, felügyelet s bizonyos, igen fontos ügyek elintézése volna a föladata. Ezzel a reformmal természetesen együtt járna az alárendelt hatóságok és hivatalok hatásköri és intézkedési jogának kiterjesztése. A mai gyámkodási rendszer teszi nyugóssá és hosszadalmassá a közigazgatást. A középfoku hatóságoknak kinevezési jogot kellene adni, hogy a kisebb tisztviselői állásokat maguk tölthessék be — pályázat mellőzésével. Meg kellene szüntetni a minősítési táblázatokat is, mert e titkos minősítés kiszolgáltatja a tisztviselőt a hivatalvezető önkényes elbírásának. A minősítési táblázatokat pótolhatnák a szolgálati akták, melyek a tisztviselők működésére vonatkozó nevezetesebb adatokat tartalmaznák.

A kezelő-személyzet munkakörének kiterjesztése szintén üdvös reform volna, ha a kezelő tisztviselők képesítése és javadalmazása is nagyobb volna.

Az irattárak újjászervezése, az ügydarabok gyakorlatibb rendezése, a hivatalos stílus egyszerűsítése, az ósdi kuriáliák mellőzése és az ugynevezett külzet megszüntetése, mind régi, gyakorlati tapasztalatokon nyugvó reformjavaslat s könnyen megvalósítható és üdvös eredményü is volna. Szükséges volna továbbá az is, hogy a nagyobb hatóságoknál műszaki és ügyvédi képesítéssel bíró tisztviselők is legyenek, akik szükség esetén azonnal szakvéleményt adhatnának, vagy a hatóságot a bíróság előtt képviselhetnék.

A közigazgatás gyorsítása érdekében ajánlatos volna az önálló intézkedési jog kiterjesztése, a fölebbezéseknek lehetőleg birtokon kívül való benyújtása, az összes hatóságoknak egymással való közvetlen érintkezése, a hatóságok között az eredeti ügyiratok megküldésével való érintkezés a sok másolás megszüntetésével s a kezelő-személyzetnek bizonyos könnyebb fogalmazási munkára való fölhasználása. Mindez a reform természetesen nemcsak gyorsabbá, hanem olcsóbbá is tenné a közigazgatást.

A Hortobágy hasznosítása. *)

Az érem másik oldala.

Debreczennek, az utolsó két évtizedben tett rohamos haladása dacára is, alig volt nagyobb horderejü, a polgárság anyagi jólétét s a város további fejlődését mélyebben befolyásoló ügye a Hortobágyi birtok tervezett rendezésénél. Mert e két évtized összes kulturális intézményei, a nagy összegeket igénylő forgalmi befektetések, sőt még azon nagy szabású gazdasági rendezkedések is, melyek közül a bellegelők kiosztása s a kaszálók ügye magaslanak ki, nem érintették oly bensőleg sem a polgárság, sem magának a városnak mint erkölcsi testületnek is, a Hortobágyi ügyre vonatkozó, látszólag ellentétes érdekeit. Ami nagyon természetes is, ha tekintetbe vesszük,

*) A Hortobágy hasznosítása annyira elsőrangú érdeke városunknak, hogy megvitatása nagyon kívánatos.

hogyan ezen kérdés azon 42,663 holdat kitevő, még tulajdonjogilag is kérdésessé tett terület mikénti értékesítését, vagy amint most szél-tében és egyértelműleg mondják, hasznosítását öleli fel. Hogy tudatában van ennek úgy a polgárság, mint a tanács, kitűnik abból, hogy városzerte ez képezi nem csak a gazdák, de a közügyekkel foglalkozók körében is a társalgás egyik főtárgyát, foglalkoztatja a tanácsot is, aki bizottságokat küld ki e tárgyban, a helyi sajtóban pedig egymást érik a szerte ágazó, egymásnak ellentmondó, tehát teljes megállapodatlanságra valló nézetek, vélemények és javaslatok.

Nagyon érthető tehát, ha a Hortobágyon legeltető gazdák-zönség, ezen bizonytalan helyzetben — anyagi érdekeit féltve — bizalmatlan, izgatott és ellenez minden a mai helyzet megváltoztatására irányult törekvést. A város pedig tulajdonjogát s a város terhes pénzügyi helyzetét hangoztatva, a megoldás szükségét és sürgős-ségét proklamálja.

Az ellentétek tehát nagyon kiélesedtek, még pedig annyira, hogy hovatovább szemelől tévesztjük, hogy nem osztály, hanem lényegileg csakis egy gazdasági kérdés megoldásáról van szó, amelyet csakis egyetértőleg, közös megállapodással lehet helyesen megoldani. Mert a gazdáknak szem előtt kell tartaniok azt, hogy a per utján vesztések is lehetnek, amikor is a kérdés nélkülök is féltő, hogy ellenök fog megoldatni. Ez nem is lenne az első eset. A városnak pedig tudatában kell lenni annak, hogy a Hortobágyon mint közlegelő kérdésnek megoldása, a legszorosabb összefüggésben van úgy a tanyai, mint a háztutáni földek gazdasági rendszerével s így, ha a megoldás csak a város — a házipénztár — fiskális érdekeinek megfelelően, tehát rosszul oldatnék meg, ez nagyon károsan hatna vissza a város határát képező összes földek értékére, tehát csökkentené a közvagyonosságot, mert sajátlagos viszonyaink mellett ez nem csak a legeltető gazdáknak, hanem a házzal s ennek révén, ma nagy értéket képviselő földdel bíró háztulajdonosoknak s így az iparos és kereskedő osztálynak is igen érzékeny kárt okozna.

Abban a véleményben vagyok, hogy nincs olyan kényes ügy, melyet közös egyetértéssel jól megoldani ne lehetne, a Hortobágy rendezését pedig éppenséggel nem tartom olyannak, melyet mind a két fél érdekének megfelelően, tehát helyesen megoldani nem lehetne. Még is az a kérdés merül fel előttem, indokolva van-e ez az egész mozgalom, s a legeltető gazdák nagy izgalmát, mondhatni nagy elkeseredését tekintve, nem lenne-e indokolt a közbeke érdekében az egész ügyet a napirendről levenni, hogy a többi szönyegen levő, megoldás előtt álló villanyvilágítás, vízvezeték, csatornázás stb. nagyszabású alkotások annál nyugodtabban legyenek foganatosíthatók?

Ezen kérdésre egész határozottsággal ki kell jelentenem, hogy a Hortobágy hasznosítása nem csak a város, de maguknak a legeltető gazdáknak érdekében is elodázhatatlan és semmi más ügynek alá nem rendelhető. Sőt többet mondok mikor azt a reményemet fejezem ki, hogy alábbiakban sikerülnöm fog gazdatársaimat ezen álláspontom helyességéről meg is győzni. Ne higgyék tehát első látszatra, hogy azon érveimmel, melyekkel ez állítást indokolni töreksem, ellenük adatokat akarok szolgáltatni, mert ép ellenkezőleg, a tények őszinte felsorolásával meg akarom őket óvni attól, hogy merev ellentállást tanúsítva a jogi térre, a per útjára tévedjenek, mert a kövér perek még soha sem hizlalták a gazdákat, ezen esetben pedig még csak nem is sovány, hanem méltányos egyezséget ajánlok helyette.

Azt ajánlom ugyanis első sorban, hogy ejtsék el a Hortobágy jogi kérdésének fejtegetését s ne az legyen a törekvésük, hogy a tulajdonjog vitatásával a kérdés megoldását elodázzák, mert ez csak ideig-óráig nagy áldozatokkal lesz lehetséges. A kimenetel pedig nagyon is kétséges, hanem e helyett szerzett, elvitázhatatlan jogaik hangoztatásával, érdekeiket gazdasági uton törekedjenek megővni és biztosítani.

Ellene szól a kérdés elodázásának a pereskedésnek, a pénzügyi kérdéstől eltekintve, az a megczáfolhatatlan tény, melyet ha őszinték akarnak lenni, minden gazdának be kell ismerni, hogy a hortobágyi legeltetési rendszer dacára azon statumnak, mely lehetővé teszi, hogy körülbelül 1300 gazda jogtalanul használja ki mintegy 6000 jogosult *) polgárnak legeltetési jogát, a legeltető gazdáknak nemcsak hogy hasznot nem hajt, hanem hogy az rájuk nézve az elszegényedésnek kuforrása.

Mínt hogy lehetnek gazdák, akik ez állítást kétségbe vonják, nézzünk egy kissé a dolognak mélyére még pedig úgy, hogy állítsuk

*) Ezen adatok csak hozzávetőlegesek, mert hitelesen meg nem szereshetők.

magunk elé a debreczeni gazdák mai egész állattartási rendszerét. Beszéljenek a tények.

Ugyebár a Hortobágyon legeltető debreczeni gazdák eljárása ma az, hogy a takarmányszükség által kényszerítve, részben már márcziusban, részben áprilisban, tehát akkor, mikor a még átázott, nedves legelőre sem a legelő kimélése, sem a változó időjárásra való tekintetből kimenniök szabad nem volna, kihajtják jószágait a Hortobágyra, s úgy számítanak, hogy legalább október derekáig, vagy még november elsejéig állataikat ott is tartják. Amikor pedig októberben a jószág a rossz idő miatt beszorul, a Hortobágyról behajtják azokat az erdei kaszálókba s ott legeltetik addig, míg a téli legeltetés az időjárás, vagy hó miatt az erdőségben is lehetlenné nem válik, tehát ott legeltetnek november végéig vagy december közepéig. Ekkor haza hajtának a tanyára s ott tartják jószágait februárig. Februárban újból kihajtanak az erdei kaszálóba s várják a most már rossz legelőn a megváltó áprilist, hogy ismét a Hortobágyra mehessenek.

Ez a rendszer így papiroson nézve nem is volna rossz, mert 6—7 hónapig a Hortobágy; 3—3 és fél hónapig a kaszáló tartja el a jószágot, a tanyai takarmányozásra, tehát 2—2 és fél hó ap marad, s így a gazda a tanya földjén, a kis gazdák a háztutáni földeken úgy gazdálkodhatnak, hogy felszántják azt a küszöb s váltakozva felébe buzát, másik felébe tengerit vetnek, hiszen a tengeri kóró a csutka bár nem hizlalja is a barmokat, úgy ahogy eltarthatja azokat, a buza és tengeri pedig a legtöbb jövedelmet adja.

Csak hogy egy kis hiba csuszott be a számításba, mert a Tisza szabályozása folytán a nyárderéki legelőt biztosító berkek és morotvák kiszáradtak, s helyükön már júliusban, sőt mint a folyó évben is, már június hónapban elsülő sovány szikfüvet termő területek maradtak, melyeken az állat megélni nem képes. Bekövetkezik pedig ez az aszályos állapot a szabályozás 10 év alatt legalább is nyolczszor.

Szükségtelen volna még a gazdálkodáshoz nem értő előtt is magyarázgatni, hogy mi jelentősége van a gazdára nézve annak, ha nyáron, akár csak három hónapon keresztül is jószágaival legelő nélkül marad. De rá kell mutatnunk arra, hogy ez a kalamitás sehol az országban nem olyan nagy csapás, mint épen Debreczenben, még pedig azért nagyobb csapás ez itt, mint bárhol másutt, mert, mint már említettem, a hortobágyi legelőbe bizakodva, takarmányt sem a tanyaföldjén, sem a kaszálóban, sem sehol másutt nem termel, s mert a hortobágyi legelőben bizakodva, több jószágot tart, mint amennyit okszerűen tartania szabad volna. Nem azt értem az alatt, hogy több jószágot hajt a hortobágyra, mint amennyire jogosult, hanem azt, hogy a már idézett legeltetési rendszabály folytán vagyis, hogy csak az legeltethet a Hortobágyon, akinek tulajdon marhaja van, tul magas a legeltetési kulcs, s nincs olyan gazda, aki az illetéket be nem töltené.

Node ott van az erdei kaszáló, ide könyörgi be magát már június vagy július hónapban a jószágtartó gazda, mert a legeltetési statum tiltja, hogy őszí vásár előtt, tehát október dereka előtt, a kaszálóba behajtani lehessen.

De mit tegyen a város tanácsa, mikor be kell látnia, hogy igazuk van a gazdáknak, mikor arra hivatkoznak, hogy éhen pusztul a jószáguk, ha őket a kaszálókba be nem bocsátják. Enged tehát évről-évre, igaz, ki is köti, hogy mihelyt megjönnek az esők s füverődik a Hortobágyon, a gazdák jószágokkal a kaszálókba kitakarodni tartoznak.

Ami szeptemberben rendszeresen meg is történik, de ám hova lett a kaszáló az a mezője, melyre a gazda október derekától deczemberig számított? A kaszáló talaja ma már, fájdalom, nem oly termékeny, hogy a legbujább időjárás mellett is a fü megújulna, s a mező ott pótlódnék.

Ami nem következhetik be ma már csak azért sem, mert a kaszáló csak névleg kaszáló, mert a gazdák bizony feltörték s rozsszal, tengerivel zsarolják azt ott, ahol még lehet, s így a legeltetés azon városi erdőtestre szorul, melyre a legeltetési jog rá van táblázva. Amely terület pedig a vágások terjeszkedésével az erdő-törvény megszorító intézkedése miatt rohamosan apad és értéktelenedik.

Őszire tehát csak koplalni megy be a Hortobágyról kikoplaltan beszorult jószág a kaszálókba. Onnan koplalni megy a tanyai csutkára, melyet sokhelyt nem is istállóban, még csak nem is fedél alatt,

de még nem is jászolból, hanem a szabad ég alatt, maga alul ürüléke közül kénytelen fogyasztani.

Őszre toglalva most már ezek az állatok értékét legfőképpen befolyásoló körülményeket, nem zárkozhatunk el azon igazság beismerésétől, hogy a 42,663 holdas Hortobágy, melyen tavasszal hideg, zivataros esőkben nedves, hideg fűvön, aklok nélkül kinlódnak az állatok, nem zárkozhatunk el annak beismerésétől, hogy a Hortobágy, melyről kiéhezve, lesóványodva szorul be a jószág, úgy kezelve, ahogy most kezelik, nem kincses bányája, hanem koldus tarisznyája az ott legeltető gazdaközönségnek.

Évi százezrek fekszenek ebben a nagy birtokban. Hova lesznek? Meglátszik ez a ma ott legeltető gazdák jószág állományán? Vagy talán a telekkönyvben rejtőzködnék az ott szerzett vagyton?

Ezekre a kérdésekre csak egy felelet van, hasznosítani kell a Hortobágyot!

Ha nyíltságommal, őszinteséggel talán bántottam gazdátársaimat, sietek őket kiengesztelni, amikor is táborukba szállva azon meggyőződésemnek adok kifejezést, hogy a Hortobágy hasznosításának csak egyetlen okszerű módja van, még pedig az, hogy a város jól felfogott érdekében meghagyja azt a debreczeni gazdák használatába. Még pedig nem úgy, amint az több oldalról javasoltatott, a jó termő részek kiszakítása és bérbeadásával, hanem csonkítatlanul teljes egészében.

Am világítsuk meg az ügyet erről az oldaláról is.

Tekintve a Hortobágy hasznosítására vonatkozó összes fejtegetéseket és tervezeteket, joggal vélem feltételezhetni, hogy a köztudatba ment át az a meggyőződés, hogy a legelőbér emelése útján teljes lehetetlenség volna a Hortobágy jóvedelmét úgy fokozni, hogy a házipénztár igényei is kielégítenek, mert a gazdák daczára annak, hogy legelőbérben semmit sem fizetnek, s hogy a házipénztárba szóra sem érdemes összeg folyik be, még pedig kezelési költség czimen, többet, mint amennyit a tiszaszabályozási költség és az adó kitesz, nem fizetnek, mert a jóvedelem, mely a Hortobágyból ma remélhető egyenlő a semmivel. Ez az oka annak, hogy mindazon javaslatok, melyek a jóvedelem fokozása céljából tettek, azt veszik alapul, hogy szakították ki a Hortobágyból kisebb-nagyobb, de mindenesetben tetemes rész és adassék bérbé.

De mindennek daczára ingatag alapon állanak s egytől-egyig helyt nem állók azok a tervezetek, melyek a hortobágyi kérdés megoldását, a terület részleges bérbeadásával kívánják megoldani, még pedig annál ingatagabb, annál helyt nem állóbbak ezek a javaslatok, mennél nagyobbra szabják a bérbeadandó részt.

Vezet tehát ebben az irányban Kövendy Domokosnak, a Hortobágy hasznosításának előkészítésére kiküldött tizenhatos bizottság által a rendezés alapjául elfogadott »határozati javaslata«, amely 42,663 holdból 12 ezer holdat véleményez a gazdák használatában meghagyandónak, 28 ezer holdat pedig bérlet útján kíván értékesíteni.

Ingatagnak minősítem pedig a határozati javaslatnak a bérleti rendszerre támaszkodó alapját, s így a helyt nem állónak jelteni ki a tervezetnek erre épített összes ítéleteit, elsősorban azért, mert okszerű hasznosítási tervet csak akkor lehet készíteni, ha behatóan, apró részleteig ismerjük a hortobágyi talajviszonyokat, ezeket pedig tartózkodás nélkül merem mondani, sem a javaslat tevő, sem a városnak egyetlen gazdája sem ismeri.

Értsük meg egymást. Nem a tervezőnek szakértelmét, nem a gazdák ismeretét akarom ezzel kétségbe vonni, hanem állítom azt, hogy nincsen köztünk olyan gazda, aki ma meg tudna felelni a következő kérdésekre:

Hány hold első, másod vagy harmadosztályú szántóföldnek megfelelő terület van a Hortobágyon?

Hány holdat tesz ki a jó minőségű, hány holdat a föltétlen legelő terület?

Mennyi a használhatatlan terület?

Hol és hogy fekszenek ezek, mennyi van az egyikből, mennyi a másikkól egy tagban?

Ki lehet-e, mint az tervezve van, a kis- és közép bérleteket úgy kikerekíteni, hogy azok a nagy bérletet lehetőleg körül övezzék s nem akadályozza-e a kis bérletek alakítását az a körülmény, hogy föltétlen legelő területek közé esnek s hogy így a legeltetés által a szántás, a szántás által a legeltetés akadályozva ne legyen?

Ki lehet-e kikerekíteni a négyszáz kis bérletet, mely a Kövendy-féle javaslat szerint egyenként husz holdban van megállapítva úgy,

hogy mindegyik a holdankénti husz korona bért megérje? Nem-e áll elő az az eset, hogy az egyik kisbérlet a bérösszeg kétszeresét, a másik annak csak felét éri meg?

Mert a Hortobágyon minthogy a talaj mondhatni lépések távolában különbözik, még pedig úgy összetételében, mint nivójában, vagyis úgy, hogy a használhatóságot a talaj összetételén kívül a vízjárás is befolyásolja s így huszholdas átlagokban számítani aligha lehet. Vagyis magyarul szólva, ki az, aki a Hortobágyot ma úgy ismeri, hogy szerződéses kötelezettséget merjen vállalni — azzal a szándékkal, hogy azt meg is tartja — az iránt, hogy nyolcvanezer holdat négyszáz olyan husz holdas bérletre tudja osztani, hogy a négyszáz kis gazda olyan arányban kapja a jó, a gyenge és rosszabb földet, hogy részüknek holdankénti husz korona bér mellett bérfizetés nélkül megszökni kénytelen ne legyen. Állítom s aki a Hortobágyot tengernyi vízeivel ma nézi meg, igazat fog adni abban, hogy azt az eszményi hármast bérleti rendszert még akkor sem lehet foganatosítani, ha nem az öntözésen, hanem a vízlecsapoláson kezdik meg a műveletet.

De térjünk csak vissza azon állításomra, hogy nincsen ma Debreczenben olyan halandó, aki úgy ismeri a Hortobágyot, hogy erre olyan hasznosítási tervet tudjon készíteni, melyeknek keze-lába legyen. S amely terv biztosítékot nyújtson az iránt, hogy az egész akció órszágra szóló kudarcot ne vallhasson. Nincs olyan ember, aki biztosíthatná a ma rendelkezésre álló adatok alapján Debreczen város tanácsát arról, hogy elég előre látnak, elég bölcsnek bizonyul, ha foganatosítja a Kövendy-féle javaslat azon proppozícióját, hogy: »Hortobágyon inneni részből, a juhlegelőt is beleszámítva, kizárólag közlegelő céljaira tizenkétezer holdat gazdáinak kiszakít.«

Nem akarok ismétlésekben bocsátkozni s így mellőzöm a talajismeretlenségéből származható tévedésekre való utalást, mellőzöm a tervezett öntözésnek ma még kérdéses eredményre való hivatkozást, pedig erre épül a Kövendy-féle javaslat azon számítása, hogy 864 négyszögöl legelő 180 napig eltart egy számos jószágot, vagyis, hogy öntözés mellett ezen 864 négyszögöl 1260 kiló száraz szénának megfelelő 63 mm. szikes gyepfüvet teremjen; mellőzöm azon nehézségeket, melyek 20 ezer darab számos, tehát fejenként 40 ezer darab állatnak, ezen 12 ezer, csatornák által szelt hidakkal tarkázott szűkterületen nem*) ivar, életkor és használat szerinti összevetése s gulya rendszerben való legeltetéséből, a csatornák begázolásából stb. erednek, s csak egy csekélyke, olyan féle körülményre terjeszkedem ki, mint amikor egy ló botlása miatt egy ország veszett el, hogy kimutassam azt, miszerint ezzel a 12 ezer holdas kizárólagos legelőterülettel a debreczeni gazdákon nem csak hogy segíteni abszolút lehetetlen, hanem hogy ezzel holtbizonyossággal végtelen bajba juttatja őket.

Abba a bajba jutnának pedig, amelybe ma vannak, azért, mert okszerű legelő gazdaság olyan területen, mely a várostól 30—35 klm. van, megfelelő épületek nélkül, nem képzelhető, mert a szabad ég alatt tavasszal és ősszel hetes esőben a Mátra szele, nyárban a forróságban a legyek, a bögyök és szunyogok özöne, úgy kiveszik a sikert, különösen növendék állatokból, hogy bár ez alig lehetséges, rosszabb állapotba jutnak a kaszálóban, mint aminőben a Hortobágyra hajtották, úgy vitték őket. Pedig a jószágtartás olyan tőkebefektetés, melynek kamatai a tőkenövekvésekben térülnek meg.

Na ez ugyan gyenge érv, fogják gondolni azok, akik a hortobágyi viszonyokat nem ismerik, tessék ezeken a bajokon segíteni. Tessék aklokot, istállókat építeni. Csakhogy nem lehet ám, sem most, mikor a gazdák az egyész Hortobágyot birják, sem akkor, ha kihatják azt a 12 ezer holdnyi »feltétlen legelő területet«. Ha lehetséges volna, rég megtették volna ezt a debreczeni gazdák a maguk eszéből is, kivált olyan esztendő után, mint aminő az 1874-iki év volt, amikor is május 14-én, a hetes havas eső által elcsigázott összes méneseket, gulyákat úgy szétszórta a vihar, hogy a város ménesét átterelte a Hortobágy folyón, melybe a csikók bele is fuladtak, a kanczák pedig a nádudvari templom falánál letek enyhelyet.

Amikor egy éjszaka, borjut, csikót, juhot beleértve, elhullott 4000 ezer drb. jószág s még hetek múlva is hordták haza a szomszéd határokból a bitangásba jutott állatokat.

Nem lehet pedig a Hortobágyon istállót, hodályt építeni azért, mert a Hortobágyon nincsen szalma, nincsen alom, anélkül pedig a legjobb istállóban is csak hamar hasig dül a barom a degetbe

*) Ló, szarvasmarha, juh, sertés.

s kötéllal kellene nedves időjárásban onnan kivontatni. Volt szerencsém ezt a műveletet többször látni. Szalma odahordásról 30 klm. meghaladó távolságból közös gulya rendszer mellett pedig még gondolni is képtelenség.

A 12 ezer hold kizárólagos legelő területtel tehát nincsen segítve a gazdákon, még ha el is tudná tartani a 20 ezer drb. számos jószágot, ami szinte képtelenség.

A Hortobágyon jövedelmező állattenyésztés csak akkor lesz, ha ottan a legeltetés mellett mezőgazdaság is rendszeresített, ha megtermelik ott az almot s gondoskodnak az okvetlen beálló két-három hónapi aszályos időre mesterséges s olyan természetes takarmányról, melyet a város a gazdák elől el nem használhat s idegeknek el nem ad.

A kizárólagos legelő pedig azt teszi, hogy ilyen juss a gazdáknak ott nem adatnék, almot venni pedig ott nem tudnának, mert sem a 400 száz kisbérletnek, sem a közép, sem a nagybérletnek szalmát eladni szerződés szerűleg nem is volna szabad.

De ha ez megengedtetnék is, ha répát, kendert, czirkot s rizst tartoznának a Hortobágyon természetien; maguknak is kevés lesz, ugy a szalmájuk, mint a trágyájuk. Pedig erre a szik talaj nagyon áhitozik.

Kövendy ur hasznosítási javaslatának Achilles sarka azonban az elmondottak dacára is nem a javaslatnak ezen, csak nagyjából felsorolt aggályosságában, hanem azon kardinális, a város köteleltségszerű gazdasági politikájával szükségszerűleg ellentétben álló hibájában van, hogy a Hortobágy 42,663 kath. holdnyi területből 28 ezer holdat, tehát az összes terület 63 százalékát magános személynek vagy részvénytársaságnak 40, esetleg 60 évre kívánja bérbeadni s hogy ezen társulatot bírná meg azzal, hogy alakítsa meg a kis- és középbérleteket. Eszközölje a befektetéseket, szóval felhatalmazná a részvénytársaságot arra, hogy ítéljen ott elevenek és holtak fölött.

Lekötni ilyen hosszú, egy emberöltőt meghaladó időre olyan vagyont, melynek jövedelmezősége még a legkezdetlegesebb kezelés mellett is tenyeren fekszik, képtelenség. Abba a nemzetgazdasági elvbe ütközik, hogy ilyen hosszulegzetű szerződések csak azoknál a vállalatoknál vannak indokolva, melyek nagy tőkebefektetések mellett is nagy kockázattal járnak s jövedelmezőségére csak hosszú idő multával számítanak, ez az eset pedig a Hortobágy hasznosításánál nem forog fenn, mert ha bele akasztják ezen szűz föld termelésre alkalmas talajába az ekét s foganatosítják az okszerű mezőgazdaság legelemibb műveleteit, megvan a jövedelem, mely fokozódik évről-évre, amint a helyi viszonyokhoz való bensőbb alkalmazkodás által a gazdálkodási rendszer tökéletesítettik.

De lássuk, mivel indokolja Kövendy ur ezen tervezetét.

Ajánlatossá teszi — mondja a javaslattevő ur — az egyszemélynek a részvénytársaságnak való bérbeadását „a czélszerűségi szempont”. A város anyagi érdeke ugyanis azt kívánja, hogy lehetőleg egy személylyel álljon szerződéses viszonyban, mert a dolog természete szerint egy személy pontosabban teljesíti a haszonbér fizetését; hogy egy személylyel szemben a szerződéses kötelezettségek teljesítése könnyebben ellenőrizhető; a felelősség egységsül s a bonyodalmas perek inkább mellőzve lesznek. Ajánlja a nagy bérletet főleg szociális szempontból, mivel a kulturának fejlődésére és fejlesztésére a multban és jövőben csak oly központ szolgáltható módot, melynek anyagi ereje s intelligenciája van ahoz, hogy iparvállalatokat létesítsen; a nagy bérlet berendezése követendő példa gyanánt ösztönzésül fog szolgálni a közép- és kisbérletek köreiben; a nagybérlet ipari vállalataival nem csak a termelésnek változatosságát irányítja, hanem egyttal mindjárt vevőül kínálkozik s a termelőknél nem lesz szüke arra, hogy árucikkeivel távolabbi piacokat keressen fel; a nagybérlet, mint nagyipari vállalkozó egyttal telepítő is, munkásokat szerződtetett, akinek létföltétét előállítja, neki keresetet nyújt, részökre lakásokat épít; temérdek munkáskéz talál munkát s így a szociális bajokon nagy részben segítve lesz.

Ez az indoklás az eszméknek valóban ideális szárnyalása s ismerve Kövendy ur személyét, meg vagyok győződve arról, hogy célzatai tiszták s hogy szándékai őszinte s csak a közérdek előmozdítását célozza, de önkéntelenül eszembe jut ezen indoklás csoportosításánál, hogy néhány év előtt, felsőbb helyről azon megtisztelő megbízást kaptam, hogy a hozzám juttatott tervezetek és bérszerződések alapján, adnék szakértői véleményt egy nagybirtoknak — egy alapítványi uradalomnak — egy miliókkal

rendelkező belga társulat részére, kis- és középbérletek létesítése céljából való bérbeadása iránt s hogy dacára azon gyengéd befolyásolás s csak sejtett pressiónak, azon kényszerhelyzetbe jutottam, hogy a legelitelőbb véleményt voltam kénytelen a tervezett foganatosítása ellen fölterjeszteni, pedig ezen a Hortobágy hasznosításával teljesen hasonló ügyben is, az üzlet realitása az alapítvány érdekének előtérbe helyezése mellett, közgazdasági és szociálpolitikai érvekkel ugy meg volt indokolva, hogy kétségeim támadtak az iránt, megtudom-e feladatomat helyesen oldani. Ma, mikor már teljes tárgyilagossággal gondolok vissza ezen szappanbuborékként csillogó, de szappanbuborékként szét is pukkantott vállalatra, tudom, hogy helyesen jártam el, mert azt az elvet vettem szakértői véleményem alapjául, melyet Kövendy ur is a »Javaslatának« 12-ik lapján hangoztat, mikor szószerint ezeket mondja: »Nem szabad szem elől téveszteni, hogy a vállalkozó befektetéseit teljesen kihasználni is akarja«. Ő ugyan ezt annak az indoklására hozza föl, hogy a bérleti idő 40, esetleg 60 évben állapittassék meg, de azért ezen mondása minden irányban s minden üzletnél szinarany igazság.

Ismétlem, hogy ezen bírálatomnál Kövendy ur személye szóba nem jöhet, reá annak egy kifogása sem vonatkoztható, hiszen ő csak a tervező, e véleményezésemnél pedig, csak a vállalatról, az üzletről lehet szó, amelytől pedig ő távol áll.

Minthogy a városnak a Hortobágy hasznosításával nem az volt s ma sem az a célja, hogy kulturális és szociális missióba fogjon, hanem kifejezetten csakis házi pénztárának fölsegülésére törekedett és törekszik, a kulturális és szociális szempontokat a hosszadalmasság kerülése és az átnézetesség egyszerűsítése kedvéért is teljesen mellőzöm, pedig erről is lapokra terjedő ellenvetéseket lehetne felsorolni. S elbírálom az üzletet az egyszeregy alapján, rideg üzleti szempontból.

Kövendy ur javaslatára alakult részvénytársaság a várossal szemben kötelezi magát, 28,000 kath. hold földet 40, vagy esetleg 60 évre bérbe vesz, s fizet holdanként a bér I. évében 6 kor. 51 fillér, a II. évben 9 kor. 77 fillér, a III. évben 13 kor. 03 fillér, a IV. és az azt követő években 16 kor. 28 fillért bért.

Mezőgazdaságilag művelhető földért, amint azt a tervezet föltételezi, ezek a bérösszegek oly szerények, hogy az a jogos kérdés merül fel: hát az adókat és a tiszaszabályozási költséget ki fizeti? mert erről a tervezet, bár részletező számtételekkel van indokolva, említést nem tesz, pedig ha csak a törések folytán emelkedő adókat holdanként 4 kor. teszük, a város első évben holdanként 2 kor. 51 fill., a második évben 5 kor. 71 fill., a harmadik évben 9 kor. 03 fill., a negyedik és következő években 12 kor. 28 fill. bért kapna. Hol van a Hortobágy szabályozási költsége, amely egészben 10,248 kor. 03 fillért tesz ki. Az pedig, hogy 40, vagy 60 év mulva az összes, jó részt elavuló beruházások vissza hagyatnak, édeskevésre értékelhető.

A város tehát a bérösszeg alapján, semmiesetre sem csinálna valami fényes pénzületet. No de fönn marad még annak lehetősége, hogy a részvénytársasággal kötött bérszerződésből származható és kilátásba is helyezett közvetet jövedelmei révén megterül az, ami a vámon elveszett. Latolgassuk tehát az ügynek ezt az oldalát is.

A bérlet részvénytársaság szavatosságát vállal aziránt, hogy a bérterületen elsősorban egy czukorgyárat, s ezenkívül len, kender, kosárfűz, gyékény, czirok gyárat, s különösen rizshántoló gyárat állít föl, mert a rizstermelésre fő sulyt kíván helyezni. Ez kissé sok a jóból, de vegyük, minthogy elsőnek van jelezve mi is elsőben szemügyre a czukorgyár ügyét. Annyival inkább, mert Debreczennek volt egyszer egy czukorgyára, s mert annak megszüntetése a mai viszonyokat tekintve, oly veszteségnek tekinthető, hogy azt okvetlen pótolni kell. Csakhogy nem a Hortobágyon, mert nem oda, hanem ide Debreczenbe a város területére való. Hogy minő haszna van egy olyan czukorgyárnak, melynek megvannak létfeltételei, azt megláthatjuk Szerencsen, mely a czukorgyár helyi hatása folytán egy jóléttől sugárzó községgé lett. Ilyenné tette pedig Szerencset a czukorgyár, mert ott oly mértékben vannak meg a gyár életföltételei, mint aminő mértékben azok a Hortobágyon hiányoznak.

De ne csak állítsuk, hanem bizonyítsuk is ezt, még pedig folytonos vonatkozással, a Hortobágy hasznosítására. Beszéljenek tehát elsőben is a számtételek.

Közudomású dolog, hogy egy czukorgyár csak akkor valóban életképes, ha 8—10,000 hold répa termése van részére biztosítva, s ha vasuti göczponton épült. Már pedig a Hortobágyon hiányzik

mind a két életfeltétel. Hogy a Hortobágy nem vasuti góczpont, az bizonyos, e fölött tehát napirendre térhetünk, hogy nincs meg a 8—10,000 hold répája, azt is könnyű bebizonyítani, mert abból a 28,000 holdból, melyet a részvénytársaság bérbé venni szeretne, a javaslat szerint ki kell adni a 400 kis bérletnek 8000, a közép bérletnek ismét 6000, tehát összesen 14,000 holdat, amelyből minthogy az okszerűség azt követeli, hogy a bérbé adó város kikösse, miszerint csak minden 6 évben szabad ugyanazon földben répát termelni, csak 2333 hold lenne répa termelésre fordítható. De ha biztosítaná is magának a részvénytársaság kis és közép bérlőivel kötött szerződésében, hogy a megengedhető legnagyobb területű répa termelést tartoznak üzni, s így biztosítaná is magának az egész 28,000 hold, egy hatodrészt, tehát hogy 4666 holdon természetessék répa, még mindig 4—5000 hold hiányzanék. Arra pedig, hogy a szomszédos birtokok pótolják a hiányzó mennyiséget, csak akkor számíthatna, ha olyan kedvező szerződést ajánlana nekik, mely mellett csak veszteséggel dolgozhatna, a minthogy maga is csak veszteséggel termelhetné a répáját, mert hivatkozom az illető urakra, hogy megpróbálkoztak már az Ohaton a Nagymajorban, a Cserepesen, s a többi közel fekvő kisebb birtokokon is a cukorrépa termeléssel, de föl-hagytak vele — aminthogy a részvénytársaságnak is föl kellene vele hagynia, még pedig azért, mert szikes talajon, pedig ott ilyenek nyolcztizedrészen a szántóföldek, — hiszen azért van olyan jó buzájok — cukorrépat haszonnal termelni nem lehet. De ne tessék elfelejteni azt sem, hogy a vasut viczinális és más tarifával dolgozik, mint az államvasutak, s hogy a vasuti állomásokhoz vezető utak, ép a répaszállítás idején, rendesen feneketlenek.

Ezen általam mondottak ellen lehet érvelni, de az ellen, hogy Debreczen városának az az érdeke, hogy a cukorgyár ne a Hortobágyon, hanem a város területén épüljön, még csak szót se lehet ejteni. Ez ellen tehát a város tanácsa sem bocsátkozhatik akcióba, mert maga alatt vágná a galyat.

Len-, kendergyárat, meg rizshántolót lehet építeni, de hogy hol veszik hozzá a nyers lent és kendert, vagy pláne a rizst, az más kérdés, mert az egyáltalán nem kérdés, hogy a Hortobágyon sem talaja, sem klímája nem alkalmas ezen mély áramlási talajokat, hűvös, csapadékos klímát igénylő növények termelésére, pláne a rizstermelésre, mely különösen meleg klímát igényel. Tessék megnézni Péklán, hogy dagasztják a rizs munkások a televényes iszapot. Hol van ez a Hortobágyon.

De talán sok is lesz már a jóból s térjünk át, csak futólag a hasznosítási terv kulturális és szociális oldalának feszegetésére, s vegyük szemügyre annak a 400 rabszolganak, vagy amint a szerződésben neveztetnek, kis bérlőnek a sorsára.

A hasznosítási javaslatban ki van mutatva, hogy a kisbérletek után, levonva a levonandókat, 4 év után holdankénti 20 kor. bérjövdelemre lehetne számítani, de azt, hogy minő bért követelne a kisbérlőktől a részvénytársaság, azt nem találom sehol; pedig kulturális és szociális szempontból ez itt a legeslegfőbb kérdés. Főképpen a tanácsra nézve, mert ha nem képezi is föladatát, hogy birtokának hasznosításánál a kulturszociális szempontok irányítsák, erkölcsi kötelesegeihez tartozik, hogy a közvagyonnal úgy járjon el, hogy azzal visszaélés ne történhessék.

Ezen a szírtén szenvedett hajótörést a belga társaság gályája is, még mielőtt megrakodottan révbe juthatott volna. Lássuk csak, hogy lehetne ezen közvagyonnal visszaélést elkövetni.

»A vállalkozó, aki befektetéseit kihasználni is akarja« így mondja a »Javaslat« is. A bérösszeget az elérhető legmagasabb összegben szabja ki, annál is inkább, mert előre látható, hogy földéhes kis gazdáink olyan bérletre, melyen mint Kövendy ur kiemeli, olyan befektetés van, mely mellett nem kell a gazdának a lét és nem lét erőt lenyűgöző nagy kérdéseivel foglalkozni, valósággal tolongani egymásra is licitálnak a kis emberek. Kiveti ezekre fognak, s még egymásra is licitálnak a kis emberek. Kiveti ezekre nemcsak azt a holdankénti 20 koronát, melynek alapján a várossal egyezkednék, hanem reájuk vetné, nemcsak a kisbirtokba tett befektetéseinek törlesztéses kamatját, hanem reparciálná reájuk még összes mezőgazdasági befektetéseinek: árkolásoknak, utak csináltatásának, szóval mindazon kiadásainak törlesztéses kamatját, melyeket a várossal szemben magára vállalt.

De hogy gyári üzemait is lehetőleg biztosítsa, eléjük kell szabnia egész gazdálkodási rendszerüket, kényszeríti cukorrépa, len, kender, mesterséges takarmányok termelésére. Természetszerűleg kötelezné arra is, hogy ezen termékeiket a vállalatnak adják el. Pedzi ezt a »Javaslat« is, mikor mint előnyt említi föl, hogy az ipari vállalat

vevőül kínálkozik s a termelőknek nem lesz szüksége arra, hogy árucikkeivel távolabbi piacot keressen föl, a szállítással idejét és pénzét tékozolja, de arról bölcsen hallgat, hogy még akkor sem ereszti a részvénytársaság kiscgazdáját, amikor az nagyon szeretne a távolabbi piacra menni, aminthogy nem is ereszheti, mert szüksége van ezekre a termékekre.

Hogy ki által s miként fognak a terményárak meghatározatni, arra lehet talán egy pontot is beiktatni, de hogy ki fog annak érvényt is szerezni, az megint más kérdés. Ez különben a városra bajt nem hozhat, hiszen föl van a javaslatban említve, hogy a részvénytársaság magára vállalja az összes pereket. Ugylátszik, számítanak is erre, amint hogy lenne is csüstül, de azt hiszem ezek csak végrehajtási perek lennének, mert a tőke nem ideálista, s ha nem folyik be a kamat, nyomban kinyújtja az egyik szívókáját, beszippantja a járandóságot, a perköltséget és a kisember vagyonságát.

Ne idealizáljunk tehát, a kisbérletek a tőke kezébe rabszolgaságok, ilyenek alakításához pedig Debreczen városának segédkezet nyújtania nem szabad.

De a kisbérlőknél nem sokkal jobb helyzetbe jutnának a középbérlők sem, mert ők sem a javaslatban felvett 16 koronát, hanem ennek megfelelően annyival többet fizetnének, mint amennyit a befektetési kamat czimen rájuk sóznának s őket is csak lenyűgöznék a szerződés kikötései s terhes pontjai, mint a kisbérlőket. Védekezzen talán jobban, de megélni ők sem tudnának.

Ezeknek az eshetőségeknek szem előtt tartásával utasította vissza az alapítvány a belgák kecsgettő bér ajánlatát. Ezen eshetőségek szem előtt tartása eredményezte azt, hogy a gróf Csáky-féle birtokok sem jutottak a belgák kezére, s mint remélem, Debreczen városa is ez eshetőségek mérlegelésével utasítja el magától a részvényes bérlő társulat és a negyven éves szerződést mind azzal, amivel összefügg.

Félmunkát végeznék azonban, ha a kérdés megoldásának csak akadályait és nehézségeit sorolnám fel, s így minthogy egész munkát szándékozom végezni, teszek egy pozitív javaslatot is, mely úgy remélem, a kibontakozáshoz vezethet.

Azt ajánlom ugyanis első sorban, hogy Debreczen városa kiindulási alapul fogadja el azt az elvet, hogy a Hortobágy hasznosításánál a házipénztár és a polgárság érdekeit összeegyeztetni kívánja s evégből kizártnak tart minden nyerészkedésre irányuló bérleti rendszert.

A hasznosítási eljárást tehát azon megállapodásra kívánja fektetni, melyet állattenyésztő gazdáival egyetértőleg létre hoz. Még pedig nemcsak megengedi, de meg is követeli, hogy a Hortobágy 42,663 holdat kitevő területén a mostani nomádikus, idejét multa legeltetési eljárással felhagyva, ott a helyi viszonyoknak megfelelő gazdálkodás szerveztessék.

Evégből beleegyeznek abba, hogy a termelésre alkalmas helyeken oly mérvű feltörések eszközöltesenek, oly gazdasági üzem fogantatassanak, hogy a Hortobágy nagy egészében megtartsa közlegelő jellegét, s hogy lehetővé tétessék az, hogy az oda hajtott állatok normális időjárásban nemcsak a legeltetésre számíthatni szokott 6 hónapig, hanem ennél jóval tovább, eshetőleg az egész évben is kinhagyandók lehessenek. Ami által nemcsak lehetővé, hanem indokolttá is válik az, hogy a város házipénztárába, a gazdák által nyert előnyök, a fokozott haszon arányában ennek megfelelő összeg, előzetesen 10 évre kötött oly szerződéses kötelezettség mellett, mely fennáll mindaddig, míg két évvel előzetesen fel nem mondatik, előzetes évnegyedi részletekben befizettessék.

A szerződéses megállapodások akár együttes, akár a gazdák csoportos összeállása mellett jöjjenek is létre az összes résztvevők által aláírandók s egyetemesen kötelezők lesznek.

Mivel pedig ezen mértányos és okszerű álláspont elől a gazdák sem zárkoznak el, de ettől egészen függetlenül már csak azért is, hogy a Hortobágy bármilyen módon eszközözendő hasznosításának reális kiindulási alapja legyen, írjon ki a város nyílt pályázatot ezen álláspontjának megfelelő oly hasznosítási terv készítésére, mely a Hortobágy és az ezzel összefüggő összes gazdasági viszonyokat felölelve nemcsak, a gazdákkal történendő megállapodásnak alapul szolgáljon, hanem tisztázza mindazon kérdéseket, melyek a Hortobágy hasznosításával fölmerülhetnek.

Mert ismeretlen tételekkel számolni nem lehet, s úgy a városnak mint a gazdáknak is érdekében áll, hogy a Hortobágyot gazdaságilag is ismerjék.

Mivel pedig egy ilyen tervezet együttes mérnöki s gazda szakértői nagy munkát igényel, tüzzön ki a város két díjat, még pedig az első díjat a munkával arányos összegben, a második kisebb díjat pedig a végből, hogy azon esetben, ha a második pályamunkából eszmék vétetnének át, ezek is díjaztathassanak, de ha az első pályamunka hozzáadás nélkül fogadtatnék el, adassék ki mind a két pályadíj ezen első pályamunkának. Köttessék ki, hogy az idegen kéz által irt, térképekkel ellátott, jelíges pályamunkák a pályadíjra csak akkor számíthatnak, ha abszolút becsüek. A pályázat határideje legalább hat hónapra lenne kitűzendő.

Ez alapon vélem a Hortobágy kérdését legalaposabban megoldhatni.

Békessy László.

A Hortobágy.*)

A Debreczen tulajdonát képező nagy Hortobágy hasznosításának kérdése évek óta foglalkoztatja a város vezetőségét. Ugy áll ugyanis a dolog, hogy ez a hatalmas földterület, amely valamikor a ménesek és gulyák valódi hazája volt, ma jóformán kihasználatlanul hever. A szabályozás után nem öntözte többé vizével a Tisza és az elmaradt tavaszi nagy öntözés azt eredményezte, hogy a szivacsos természetű föld nyáron át gyorsan kiszáradt, fű nem nőtt rajta és így nem is volt képes eltartani a reá eresztett jószágot.

A B. H. utóbbi száma egész tervezetet közöl a Hortobágy hasznosítására nézve. Kövendy Domokos debreczeni törvényhatósági bizottsági tag javaslata ez volna: »1. szakítsa ki a város a Hortobágyból, még pedig közel eső részéből, közlegelő céljaira 12,000 holdat; 2. törzsménés és gulya részére 2580 holdat. Ezeket a területeket a város öntöző csatornákkal lássa el. 3. A még fennmaradó 20,000 holdat adja bérbe egy haszonbérletnek oly módon, hogy ez a bérletből köteles alkotni legalább 400 kisbérletet 20 holdjával és 3—4 középbérletet 1500—2000 hold nagyságúakat. A nagybérlet bérletéből átengedne tehát összesen 14,000 holdat és maradna neki is ennyi«.

A tervező szerint azért kell egy egyénnek bérbe adni az egész nagy területet, mert így a felelősség egy emberben összpontosul és utját vágja a sok kellemetlenségnek, amely számos bérlővel szemben okvetlenül felmerülne.

Hát ez nem helyes felfogás! Minek közbetolni a város és a polgárság közé egy teljesen fölösleges közvetítőt, a nagybérlet, mikor helyettesítheti ezt, már ami a biztonságot illeti, a bérlők szövetségét. A sok kisbérlet tömörül; megalakítja korlátlan felelősség alapján a szövetséget. Nincsenek kitéve a nagybérlet önkényének, de az a 14,000 hold is, amit a javaslat készítője a nagybérletnek kíván juttatni, kisemberek kezébe kerülhet és számos szegény ember boldogulásának képezheti alapját.

Az a mozgalom, melyet szövetségünk ezirányban megindított, meleg érdeklődéssel találkozott. Igen sok megkeresés érkezik hozzánk, melyekben a kivétel iránt tudakozódnak. Több helyen megindult már a pénzügyítés is, hogyha a kiszemelt bérlet lejár, a szükséges összeg együtt legyen.

*) A Magyar Gazdaszövetség *Szövetkezés* c. gazdasági- és szociálpolitikai folyóiratából vesszük át jelen cikkelyt, ami fényesen igazolja, hogy a magyar gazdák nagyon érdeklődnek a Hortobágy hasznosítása iránt. A *Szövetkezés* e célból felkereste *Zoltai Lajos* s. levéltárost a Hortobágyra vonatkozó adatok beküldésére, ugyszintén lapunk felelős szerkesztője, ki az eddigi terveket a *Buda-pesti Hírlap*-ban ismertette szintén, felhívást kapott a legelőkelőbb gazdáktól az adatok megküldésére. Mindketten örömmel teszünk eleget a felhívásnak, mert a Hortobágy hasznosítása olyan fontos kérdés hogy annak minden oldalról való megvilágítása csak használhat az ügynek.

Amit az egyszerű szerbek a Délvidéken oly sikerrel üznek és amely irányban a magyarok között is oly lelkes már a hangulat, miért ne találkoznék az értelmes és gazdaságilag fejlett érzékkel bíró debreczeni polgárságnál is rokonszenvvel? Ez lenne a legmegfelelőbb formája a Hortobágy hasznosításának. A mi felfogásunk legalább ez

Hogy Debreczen város mire határozza el magát, azt természetesen előre nem lehet tudni. Czélszerű volna azonban főként a gyöngébb anyagi eszközök fölött rendelkező szegényemberek között mozgalmat indítani a bérlőszövetkezet megalkotása végett. Ha erőteljes óhajt tapasztalna, bizonyára nem viseltetnék a város idegenkedéssel a bérlőszövetkezeti forma iránt.

Ebben a szövetségben, amelyben, mint jeleztük, a korlátlan felelősség elvének kellene érvényre emelkednie, mindig volna legalább annyi erkölcsi megbízhatóság, mint akármelyik gazda magánbérletben. És nem kellene a városnak vesződnie a kis emberekkel. A szövetség vezetőjével érintkeznek csupán, amelynek kötelessége a bérleti feltételek betartásáról gondoskodni.

A tulhajtott földvásárlási szenvedélyt mérsékelni hivatottak a bérlőszövetkezetek. És igen alkalmasak arra, hogy kevés pénzzel bíró emberek is megfelelő nagyságu darab földön gazdálkodhassanak. Óhajtanánk, hogy Debreczen város törvényhatósága a Hortobágy hasznosításának dolgát olyképen vigye keresztül, hogy a főszerep a kis embereknek biztosíttassék. Nagy a jelentősége ennek nemzeti szempontból is. Fajerosításról van szó és ebben Debreczen vezető szerepre hivatott.

Cs.

Hírek.

— **A közigazgatási bizottság ülése.** Debreczen sz. kir. város közigazgatási bizottsága folyó hó 5-én tartotta ülését, melyen Kovács József polgármester elnökölt. Jelen voltak: Vecsey Imre, Bészler Károly, Magoss György dr., Márk Endre, Szabó Kálmán, Márton Imre, Eisenmann Oszkár, Juhász Ignác, Csánky Viktor, Kocsár Gábor, Végh Gyula, Pálffy Gábor és Tóby Elek jegyző. Az egyes szakreferensek jelentését a bizottság tudomásul vette és a kir. pénzügyigazgató jelentésére szótöbbséggel kimondotta, hogy ex-lexben a fizetési meghagyások kézbesítését törvénytelennek tartja.

— **A műpártoló egyesület.** A műpártoló egyesület képkiallítását az ipartestület dísztermében tartja meg, miután a törvényhatósági bizottsági közgyűlés a városháza nagytermét, tekintettel a mozgalmas időkre, ezen célra nem engedte át.

— **Mérleg hamisítások.** A városi tanács igen érzékeny büntetést szabott azokra, akik a húst hamis mérlegekkel hamisan mérik. A közönség már régen panaszkodik, hogy egyik-másik élelmiszer, hus és több ilyenfélét árusító hamis mérleget használ. A furfangos eladók most rajta vesztettek és a tanács érzékenyen megbüntette őket. Még ez alkalommal nem hoztuk az illetők nevét nyilvánosságra, de ha ezek az esetek ismét előfordulnak, kiírjuk nevüket annál is inkább, mert ebben a nagy drágaságban annyit megvárhat a vásárló közönség, hogy legalább annyit kapjon, amennyiért busásan megfizet.

— **A népkonyha megnyitása.** A debreczeni jótékony-nőegylet vezetése alatt álló városi népkonyha december 24-ikén nyílik meg a Bethlen-utcán.

— **Fát a szegényeknek.** A szegényügyi bizottság a városi szegények részére 50 öl tüzfát kér a tanácstól. A tanács legközelebb hozza meg végzését a kérelem felett és mivel minden évben több-kevesebb famennyiséget szavazott meg, bizonyára most sem fog elzárkózni a kérelem teljesítése elől.

— **A rikkancsok lármája.** A rikkancsok, különösen estenként oly éktelen lármát visznek véghez a piaczon, hogy megfélemezésük kívánatos volna. Bizonyára nem úgy küldi ki őket a lapok kiadóhivatala, hogy ordítsanak, mint a szakalok. Azonkívül hazug híreket kiabálnak, az utcán veszedkednek és illetlenkednek. Nem ártana, ha a rendőrség egyet-kettőt fölön fogna közülök.

— **Hü munkások jutalma.** A földmívelési miniszterium tudvalevőleg évenként két oly hü cselédet szokott megjutalmazni városunk területén is, akik hosszabb ideig szolgálnak egy gazdát. A gazdasági bizottság a napokban tartandó ülésen hozza javaslatba a jutalmazandó munkásokat.

— **Tanácsülés.** A városi tanács f. hó 4-én és 7-én ülést tartott, melyen kisebb-nagyobb fontosságú folyóügyeket intézett el.

— **A Jogász- és tisztviselőkör felhívása.** A debreczeni »Jogász- és tisztviselőkör« választmánya czélul tüzte ki e szép multtal bíró és nemes hivatást teljesítő kör életének föllevenítését s ezért az alábbi felhívást bocsátja ki:

Meggyőződéssel állítjuk, hogy Debreczen város társadalmá azon elemeinek, kik mint jogászok és tisztviselők, a szellemi élet munkásai közé tartoznak, valóban életszükségletet képez egy társaskör által nyújtható szórakozás. Ha nem volna, meg kellene alakítani azt a kört, mely az u. n. lateiner elemet egyesíti, amely a közéletnek százféle ellentéteit elsimitja, ahol a barátság és az egyetértés honol. A »Jogász- és tisztviselőkör« eddigi életében mindenkor ezek az elvek voltak irányadók. E kör helyiségeiben megszűnik az elválasztó politikai és társadalmi különbség, itt a mindenkit átható barátság, egymás kölcsönös megbecsülése fűzi össze a tagokat.

A kör olvasótermében az összes politikai, a kiválóbb hazai és külföldi szépirodalmi lapok, folyóiratok feltalálhatók. Sakk, domino és (a hazardjáték kizárásával) kártya áll a tagok szórakoztatására. A könyvtár újra rendezve és kiegészítve, magában foglalja a hazai és külföldi regényirodalom jelesebb termékeit. A társalgóteremben naponként barátságos eszmecsere folytatnak a tagok, a kör helyiségeiben időnként kedélyes társasvacsorák vannak s az alapszabályok szerint mód van arra is adva, hogy tudományos vagy társadalmi jellegű felolvasások által a közművelődés terén is hivatást töltsön be a kör. A tagsági-díj ezzel szemben évi 12 koronát tesz, tehát oly csekély összeget, amelyet bárki is megerőltetés nélkül fizethet.

És különösen a tisztviselői karnak áll érdekében, hogy e kör kebelében az összetartozás érzetét megerősítse és kifejlessze. Legyen itt egy igazi Tisztviselő-otthon, ahol az annyira szétforgácsolt tisztviselői elem hatalmas egységgé alakul, ahol jogos érdekeinek társadalmi támaszát megtalálja, ahol szelleme a gyötrő és megőrlő hivatali munka után ismét felgyűl. Nagyobb és kisebb tisztviselőre egyaránt kívánatos e kör feunállása és virágzása.

Amidőn tehát egy ilyen jellegű, kevés anyagi áldozatot igénylő társaskörünk van, lépünk és tömörülünk annak zászlója alá. Apoljuk e kör nemes tradícióit, igyekezzünk társadalmi hivatása teljesítésében segíteni, igyekezzünk magunknak egy kellemes, baráti melegtől sugárzó társaskört teremteni azáltal, hogy mindazok, kik nem tagjai még a »Jogász- és tisztviselőkör«-nek, oda lépjenek be, akik pedig tagjai, látogassák a kör helyiségeit mentül gyakrabban, vegyenek részt annak minden életnyilvánulásában, támogassák a köz vezetőségét, választmányát közvetlenül és közvetve minden módon, hogy elháríthassuk a fejlődésnek, a virágzásnak összes akadályait, s mindnyájunk előnyére és óhajára olyan legyen e kör, amilyennek azt alkotói tervezték, s amilyennek lennie kell.

Tagokul jelentkezhetni a választmány alulírott tagjainál és Tóth Béla gyógyszerész urnál. A most belépő tagok fizetési kötelezettsége csak 1906 január 1-én kezdődik, a jogokat azonban a felvételtől kezdve azonnal gyakorolhatják.

Kelt a debreczeni »Jogász és tisztviselőkör« választmányának 1905. évi november 22-én tartott üléséből.

Dobieczi Sándor, Miskolczy Jenő, alelnökök. Dr. Szücs Géza, titkár. Szilágyi Imre, ügyész. Zimmermann Gyula pénztárnok. Dr. K. Szalay Béla, körgazda. Hetey Karoly könyvtárnok. Agricola Adolf, Berényi Lajos, Balogh Imre, Bartók Ágoston, Csath Zsigmond, Ercsey Jenő, Ericz Ernő, Fauszt Elek, Géresi Kálmán, Jaszencsák Sándor, Komlóssy Arthur, Majerszky Mihály, Materni Lajos, Mándoky Béla, Mády Imre, Molcsányi János, Pápay János, Székely Ferencz, dr. Szüts Miklós, dr. Tüdős János, Ujhelyi András, Unger Gusztáv, Viz János, Wolafka Antal választmányi tagok.

Szerkesztői üzenetek.

R. L. Mint méltóztatik látni, a kért cikket az író engedelmeből lapunk mai számában közöljük. Közöljük pedig azért, hogy az ügy minden oldalról kellő világitást nyerjen. A beküldött cikket lapunk legközelebbi számában hozzuk, kérjük azonban, hogy a hét valamelyik napján méltóztatásuk a felelős szerkesztőhöz befáradni.

Spectator. Nem tudjuk az időt megmondani, mert az ügy most van tárgyalás alatt. Méltóztatásuk folvilágosításért a városi mérnöki hivatalhoz fordulni.

Nró 5. Miért ne közölnék? Az egészséges vita csak használ az ügynek. Tessék beküldeni, lehetőleg kedd estig.

— **a — gy.** Becses sorait vettük és úgy a városi tiszt főügyész ur jogi véleményét, valamint a kért javaslatokat a *Város* megfelelő számaival postára tettük.

dr. H. P. Budapest. Az *Ereky Károly* ur által kért dolgokat elküldtük. Örvendünk, hogy annyian érdeklődnek az ügy iránt.

Gy. I. Közvetítésekkel nem foglalkozunk, egyébiránt a kért cikket nem ismerjük.

— **o.** Szépirodalmi lap talán közölné! A kéziratot egy hétig megőrizzük.

B. G. Igazán élvezettel olvastuk el cikkelyét és hogy mégsem közöljük, annak oka a következő: Lapunk, mint czime mutatja, közigazgatási, közművelődési és közgazdasági lap, mely politikával nem foglalkozik. Ettől nem térhetünk el még a mostani zavaros napokban sem. Elismerjük, hogy cikkelyének minden betűje igaz, érvelései erősek, okosak és színesek, meleg hazafias érzés van minden sorában mindnyájunkat meggyőző arról, hogy önnek van igaza. Igyekeztünk volna a politikai részt mellőzni és megkuritva adni a cikkelyt, de utólag beláttuk, hogy kár volna ezt a gyönyörű egészet legszebb részeitől megfosztani. Szébb és érdekesebb cikket régen olvastunk és szinte fáj, hogy fel nem használhatjuk. Éppen ezért elnézését kérjük és a cikkelyt további rendelkezésig őrizetünkbe vettük.

Damokles. Sohse tessék félni bennünket. Mi nem félünk, legfeljebb az igaz ügy bukásától. De a történelem megtanít bennünket arra, hogy a jog- és szabadság csak látszatra halnak meg, de elpusztítani őket nem lehet, mert mindkettő halhatatlan.

Dr. Juris. Megkaptuk, átolvastuk és lapunk karácsonyi számában felhasználjuk.

Megjelent

a „Debreczeni Képes

Kalendárium“ (1906. évre.)

Ara 1 korona.

Kapható a város könyvnyomdájában és minden könyvkereskedésben.

Utmutató a városházán.

A polgármester fogad minden kedden és pénteken 11 órakor.

A tanács rendes tanácsülést hétfőn és csütörtökön délelőtt tart; a tanácsnokok ez időben feleket nem fogadnak.

Az árvaszék szerdán és szombaton és a hó utolsó napján délelőtt tartja üléseit. Az árvaszéki előadók feleknek felvilágosítást adnak és fogadnak hétfőn, kedden, csütörtökön, pénteken d. e. 10-12-ig.

A közigazgatási bizottság minden hó 5-ikén tartja ülését.

Az iktató hivatal hétköznapokon d. e. 9-től 12-ig, d. u. 3-5-ig, vasárnap és ünnépnapon 9-11-ig fogad el beadványokat.

Hivatalos órák a városházán. Hétköznapokon d. e. 9-12-ig, délután 3-6-ig; vasárnapokon és ünnépnapokon 9-12-ig.

A hivatalok és azok száma a városház fő- és mellékapui alatt kifüggesztett táblákon jelezve vannak.

Villamos csengők, telefonok, villámhárítók berendezését minden terjedelemben, javítását és évi gondozását legjutányosabban és jótállás mellett eszközli FÖLDVÁRI L. debreczeni első elektrotechnikai vállalata Kossuth-utca 1. sz. (az udvarban). Villamos felszerelések, zseb-lámpák, kerékpárok és alkatrészek raktára.

Képes árjegyzék ingyen.

Telefon-szám 168

TÓTH BÉLA

gyógyszertára és illatszer-raktárában
gyógyszerészi különlegességek
és illatszerek
a legnagyobb választékban kaphatók.
Eredeti francia és angol gyártmányok.

Ruhafestő

és vegyszeti tisztító intézet

RABÉCZY ANTAL

DEBRECZEN,

Széchenyi-utca 42-ik sz.
Telefon 323.

Fehérnemű
Gőzmosóda!!

Angol plaidek és takarók,
svéd bőrkabátok **Borsos**
Katánál.

Uri divat, kalap és fehérnemű
üzlet **Békés Lajos** Debre-
czen, Placz-u. 44. dr. Ujfalussy-
ház. Angol női bluzsokat, férfi
fehérneműeket és kelengyékét
mérték szerint a legszebb kivitel-
ben készít.

Hirdetések leközlésére

legalkalmasabb

a városi könyvnyomda-vállalat

kiadásában megjelenő

„A VÁROS”

ezimű heti lap,

mivel ez a nagy keresletnek örvendő lap a város és megye vagyonos közönségének állandóan kezében forog s így a feltűnő és csinos kivitelű hirdetések egész héten át a hirdetőkre tereli a szükségletét beszerezni óhajtó közönség figyelmét.

TÓTH GYULA
VASKERESKEDŐ, DEBRECZEN, Placz-utca 20. és 27. szám.

Ajánl legjobban minőségben a tavaszi időnyre kertészeti, gazdasági és méhészeti szerszámokat és felszereléseket; kerti vasbutorok, gyermek-kocsik, fürdőkádak, jég-szekrények, vas- és rézbutorok, peronospora- és kerti fecskendők, minden vas- és fémiparhoz való szerszámok, tiskés kerítés-luzalok, építkezésekhez vasgerendák, vas- és porcellán-kályhák, utóbbiakhoz multiplikátor (hőfejlesztő) betétek. — Legolcsóbb bevásárlási forrás.

TELEFON 308.

MELOCCO PÉTER

TELEFON 308.

GYŐR. ~ ~ ~ BUDAPEST. ~ ~ ~ DEBRECZEN.

Képviselő: Debreczen és Hajdumegye részére: **LUKÁCS VILMOSNÁL**, Hatvan-utca 5.

Márványmozaiklap.
Műkő- és Czeméntárugyár.
Beton és vasbeton.
Építési vállalat.
Átereszek készítése.

Szabadalmazott géppel gyártott **kar-**
mantyus és **csömöszölt** Cze-
mentesövek, Csatornázás.
Beton és Granitto Ferrazo burkoló
munkák.

Lukács Vilmosnál kaphatók rendkívül olcsó áron

a **JOHN-féle kéménytoldó,**

mely minden kémény huzatát megjavítja, füstzaklatást megszüntet.